

"Mniejszości wyznaniowe chrześcijańskie w Ostrołęce i powiecie ostrołęckim od schyłku XVIIIw. do współczesności". Autorem książki jest dr Jan Mironczuk.

Premiera książki odbędzie się 17 maja, czwartek, o godz. 18.00 w Bibliotece Miejskiej w Ostrołęce, ul. Głowackiego.

Wstęp

Powiat ostrołęcki, inaczej Kurpiowszczyzna, jest jednolity wyznaniowo, nawet jak na obecne warunki polskie. Nie oznacza to jednakże, że na tym terenie nie istnieją czy nie istniały inne wyznania chrześcijańskie. Zadaniem autora niniejszej pracy jest przedstawienie historii rozwoju chrześcijańskich mniejszości w powiecie ostrołęckim.

Problemy badawcze w tym zakresie można sprowadzić do następujących kwestii:

- 1/ Jak ogólne warunki rozwoju politycznego, społecznego i gospodarczego Polski wpłynęły na pojawienie się i egzystencję innych wyznań na tym terenie?
- 2/ Kiedy i w jakich okolicznościach doszło do pojawienia się pierwszych przedstawicieli mniejszości wyznaniowych w powiecie ostrołęckim?
- 3/ Czy istniały i jak funkcjonowały formy organizacji kościelnej mniejszości chrześcijańskich? Jak wyglądało ich życie religijne?
- 4/ Jak układały się relacje z większością katolicką, a także z miejscowymi władzami?
- 5/ Jaki jest obecny stan mniejszości chrześcijańskich w powiecie ostrołęckim?

Zakres chronologiczny pracy obejmuje zasadniczo okres XIX i XX w. Punktem wyjścia był 1799 r., kiedy to postanowieniem władz pruskich nastąpiła reorganizacja administracyjna ziem trzeciego zaboru pruskiego i powiat ostrołęcki rozszerzono przede wszystkim na b. powiat ostrowski, gdzie przybyło kilkadziesiąt rodzin ewangelickich; również w tym czasie ewangelicy przybyli i do samej Ostrołęki. Cezura końcowa pracy odnosi się już do bieżących wydarzeń.

Podstawą do napisania prezentowanej pracy były materiały archiwalne. Już na samym początku należy stwierdzić, że są one w zakresie podjętego tematu bardzo rozproszone. W okresie zaborów w powiecie ostrołęckim nie istniały, poza wspomnianym przyłączeniem administracyjnym ewangelików z b. pow. ostrowskiego, żadne formy organizacyjne mniejszości religijnych. Taka sytuacja niezwykle komplikuje poszukiwania badawcze. W materiałach Archiwum Głównego Akt Dawnych w największym stopniu wykorzystano akta Centralnych

Władz Wyznaniowych. Kilkakrotnie wręcz „przypadkiem” trafiano na interesującą dokumentację. Inne, spenetrowane przez autora zespoły akt rzadko odnosiły się do podjętego tematu. Również w Archiwum Państwowym w Pułtusku (dalej: APP) i Archiwum Państwowym w Białymstoku (dalej: APB) stosunkowo niewiele uzyskano – z drugiej strony trudno się dziwić, skoro powiat ostrołęcki raczej nie należał do „atrakcyjnych” dla ewangelików. Nieliczne, ale za to ciekawe materiały archiwalne uzyskano w Archiwum Państwowym w Łomży, odnoszą się one do cerkwi p.w. Przemienienia Pańskiego w Ostrołęce.

Lepiej pod względem poszukiwanych materiałów przedstawiała się sytuacja w II RP. Istniejące w tym okresie parafie Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego w Malinowie Nowym gm. Czerwin oraz Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Długim Kącie (następnie w Brzozówce) w obecnej gm. Kadzidło pozwoliły na wytworzenie odnośnej dokumentacji. Poszukiwane materiały odnaleziono w Archiwum Akt Nowych, w zespole Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz w Archiwum Diecezjalnym w Łomży w kilku zespołach akt. Te zespoły akt odnoszą się także do ewangelików, prawosławnych i badaczy Pisma Świętego. Wymienione materiały okazały się bardzo cenne. Pewne materiały uzyskano także w APB i APP.

Do zbadania dziejów mniejszości wyznaniowych w okresie powojennym autor zapoznał się z odnośną dokumentacją w Archiwum Akt Nowych w zespołach Ministerstwa Administracji Publicznej oraz Urzędu do Spraw Wyznań. Dotyczy ona świadków Jehowy (przed wojną badaczy Pisma Świętego), a w mniejszym stopniu mariawitów, adwentystów i zielonoświątkowców. W celu zbadania działań służb specjalnych Polski Ludowej wobec mniejszości wyznaniowych została przeprowadzona kwerenda w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, gdzie uzyskano cenne informacje. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że archiwalia powstałe w okresie Polski Ludowej nie posiadają uwzględnienia podziału na powiaty, gdyż takowy nie istniał po 1950 r. Z kolei po przywróceniu powiatów w III RP, raczej nie uwzględnia się struktur wyznaniowych na poziomie powiatów¹. Tak więc dane statystyczne za ten okres mogą być wykorzystane tylko w pewnym ogólniejszym wymiarze. Pewną rolę w zakresie podjętego zadania badawczego odegrały archiwalia znajdujące się w ostrołęckich ośrodkach – Archiwum Zakładowe Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie Delegatura – Placówka Zamiejscowa w Ostrołęce oraz Archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Ostrołęce.

Bardzo ważnym źródłem do napisania niniejszej pracy okazały się wywiady przeprowadzone przez autora z przedstawicielami mniejszości wyznaniowych, a także z katolikami na terenie Ostrołęki i powiatu. Zwykle były one cennym uzupełnieniem zawartości archiwalnej, a czasami jedynym źródłem uzyskania określonej wiedzy. Niektóre osoby udzielające wywiadów udostępniły autorowi posiadaną przez siebie dokumentację w zakresie podjętych badań.

Zamieszczony na końcu pracy wykaz literatury przedmiotu przeważnie dotyczy większego zakresu terytorialnego – Mazowsza Północnego, województwa warszawskiego, białostockiego czy wreszcie całej Polski. Uwzględnienie ogólniejszego wymiaru było jednak konieczne dla zrozumienia istoty podjętego zadania badawczego. Spośród prac odnoszących się do samej Ostrołęki i w pewnym zakresie do powiatu ostrołęckiego najcenniejsze dla autora okazało się opracowanie Zofii Niedziałkowskiej².

Jeśli chodzi o prasę, to raczej rzadko zamieszczano w niej publikacje odnoszące się do życia mniejszości religijnych w powiecie ostrołęckim. Podobnie jednak jak w przypadku literatury, również i tutaj cenne były różne publikacje rozrzucone w periodykach zarówno konfesyjnych, jak i ogólnych. W prasie lokalnej wyróżnić należy artykuły Marcina Żerańskiego³.

Niniejsza praca składa się z ośmiu rozdziałów odnoszących się do poszczególnych wyznań. Ich kolejność wynika z chronologii pojawienia się tych wyznań na terenie powiatu ostrołęckiego. Zaczyna się od ewangelików, a kończy na zielonoświątkowcach i baptystach, którzy pojawili się na Ostrołęcczyźnie dopiero na przełomie Polski Ludowej i III RP. Tabele i aneksy zamieszczone w pracy pozwalają na konkretyzację prezentowanej wiedzy.

Na koniec pragnę wyrazić swoją wdzięczność osobom, bez pomocy których praca w prezentowanym wymiarze nie mogłaby powstać. Inicjatorem pomysłu na jej powstanie jest dr hab. Janusz Gołota. Bez otwartości osób udzielających wywiadów niemożliwe byłoby uzyskanie wielu ważnych danych. Spotykałem się z przychylnością wielu pracowników archiwów, urzędów i bibliotek. Wszystkim składam serdeczne podziękowanie.

Jan Mironczuk ur. 1966 w Bielsku Podlaskim. Studiował historię i teologię (nie ukończył) oraz podyplomowo geografię i wiedzę o społeczeństwie. W 2005 r. obronił pracę doktorską w Instytucie Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Zajmuje się głównie wybranymi problemami z dziejów wyznań chrześcijańskich na ziemiach polskich w XIX-XX w. Dotychczas opublikował jedną książkę (Polityka państwa wobec Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce (1947-1989), Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2006) oraz kilkanaście artykułów w periodykach naukowych i konfesyjnych, Od 1995 r. pracuje w II LO w Ostrołęce.

"Recenzowana praca skłania podczas lektury do refleksji nad ciągle aktualnymi aspektami podjętej problematyki [...] po raz kolejny przywodzi na myśl banalną, prawdę, że nasze, na ogół jednolite wyznaniowo społeczeństwo - jest jednak zróżnicowane, a geneza tej różnorodności jest wynikiem nie do końca jeszcze rozpoznanych procesów" [z recenzji dr hab. Hanny Konopki prof. UwB].

Teraz można już kupić tę książkę w Ostrołęckim Towarzystwie Naukowym, ul. Parkowa 6, 07-400 Ostrołęka, tel. 029 764 59 80.

Będzie można ją kupić w Bibliotece podczas promocji, a także w księgarniach.